

Museumsstyrelsen in spe - hallucinationer fra et kælderdyb

Af Ditlev L. Mahler, mag.art & ph.d., Københavns Amtsmuseumsråd

“Dansk museumsvesen er som et pendul, der svinger mellem centralisme og decentralisme”

(Citat af en ukendt arkæolog)

Redaktionen for Arkæologisk Forum har meget smigrende bedt mig om et indlæg, der forholder sig til den kommende museumsstyrelse, som er indeholdt i den nye Museumslov. Loven træder i kraft 1. januar 2002 - dog med undtagelse af de ændrede arkæologiske finansieringsbetingelser, som har en 1 årig overgangsbestemmelse. Jeg skriver gerne i Arkæologisk Forum, men må gøre opmærksom på, at loven slet ikke er omsat til praksis endnu, og konkret om museumsstyrelsen ved vi kun ganske lidt. Resten må så fyldes ud med håbefulde visioner - eller skrækscenarier?

Kælderdybet i overskriften afspejler min indfaldsvinkel til stoffet. Vores - det vil sige Københavns Amtsmuseumsråds antikvariske og først og fremmest arkæologiske aktivitet gennem de sidste 20 år har været underlagt skiftende centrale myndigheders kontrol og forordninger på lige fod med kulturhistoriske museumsinstitutioner. Vi har så på dispensation udfyldt et tomrum i det mest folkerige område i Danmark; et område også kendetegnet ved høj anlægsaktivitet. Min indfaldsvinkel er den lokale museumsinstitution. Min position er frontsvinets i arkæologiens lange søgegrøft.

Lovens bogstav

Hvad siger loven så? Vi skal have fat i kapitel 12, §38: “Kulturministeren kan bemyndige en under Kulturministeriet oprettet styrelse til at udøve de beføjelser, der i denne lov er tillagt Kulturministeren”. Kulturministeren nævnes 75 gange i lovteksten fordelt over 45 paragraffer, rub og stub, hvorfor det er åbenbart, at den kommende styrelse tillægges stor magt over den del af den danske museumsverden, som er underlagt Museumsloven (de statsanerkendte museer). I bemærkningerne til lovforslaget, som forventes at være stort set lig med bemærkningerne til selve loven, (p.17) beskrives baggrunden for at etablere museumstyrelsen som “Kulturministeriets ønske om at styrke fagligheden i betjening af ministeren og forvaltningen på området samt styrke muligheden for at yde et fagligt modspil til museerne.”

I følge § 39 skal Kulturministeren føre et kulturhistorisk centralregister (DKC) og et register over kunstværker (Kunst Indeks Danmark). Begge registre skal være offentligt tilgængelige. Dansk Kulturhistorisk Centralregister vil også indeholde oplysninger om fund på havbunden. Nationalmuseets marineregister og Skov- og Naturstyrelsens FREDSDØ-register sammenlægges i forbindelse med ressortomlægningen. Der vil herefter være ét samlet register over fortidsminder, skibsvrag mv., der er omfattet af naturbeskyttelseslovens §14 stk. 1 og 2. Omlægningen sker for at få et ensartet kulturhistorisk fagligt grundlag for myndighedsudøvelsen. Interessant nok er dette den eneste ressortomlægning mellem Miljø- og Energiministeriet på den ene side og Kulturministeriet på den anden - i denne omgang, fristes man til at sige.

10. Kontor/Kulturhistorisk kontor i Skov- og Naturstyrelsen har gennem de sidste år ført en kummerlig tilværelse, hvilket måske afspejler denne styrelses manglende forståelse for blandt andet fortidsmindefredning. Hvis Museumsstyrelsen bliver velfungerende er det vel ikke utænkeligt, at 10. Kontor overflyttes til Kulturministeriet. I givet fald vil ringen være sluttet i forhold til Betænkning 727 fra 1975, som beskrev kompetencefordelingen: Resultat vil så blive en genforening.

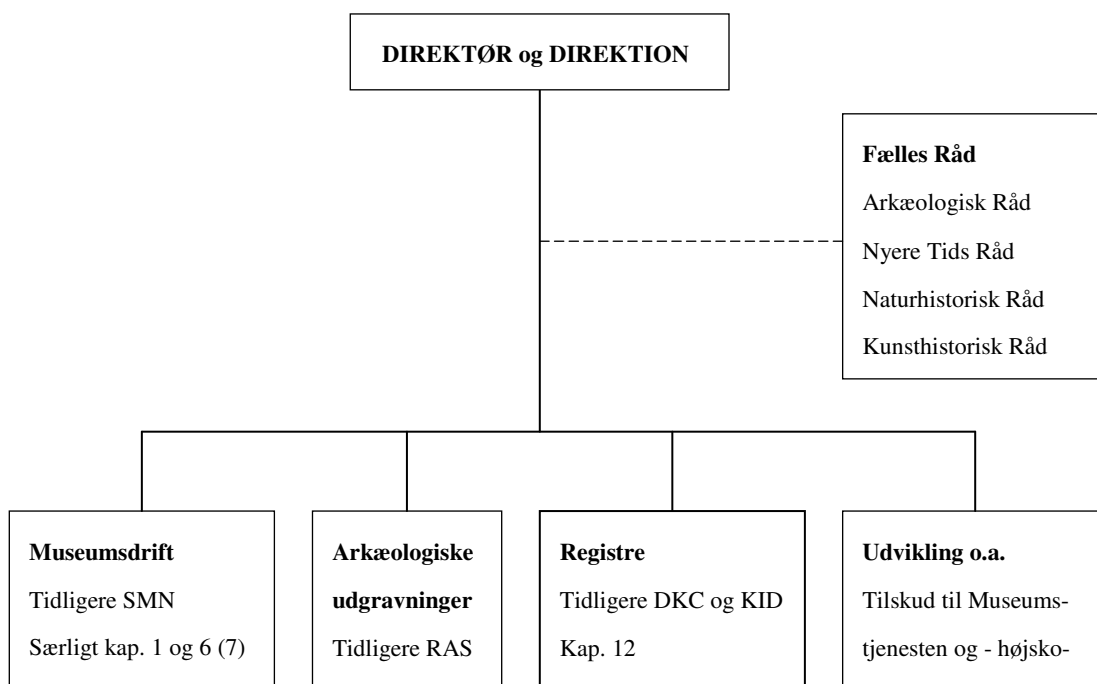

Diagram: Ditlev Mahler

Indhold

Men lad os se på, hvad loven mere siger om den kommende Museumsstyrelses indhold. Eller rettere i første omgang, hvad loven udelader: Statens Museumsnævn og Rigsantikvarens Arkæologiske Sekretariat og dermed også Det Arkæologiske Nævn foruden Rigsantikvaren himself.

Statens Museumsnævn - forstået som det *udpegede og valgte nævn* i henhold til § 23 i museumsloven fra 1989 - er væk. Der var tale om et kollegialt nævn, hvor de centrale museer havde udpegningsret foruden museumsrådene og dermed det decentrale museumsnetværk landet over. Imidlertid udviklede denne ordning sig til den berømte kunst at placere sig mellem to stole: På den ene side ville man være lokalmuseernes frontkæmpere, på den anden side Kulturministerens forlængede arm. Hvad der var en progressiv udvikling i 70erne og 80erne er blevet utidssvarende - og det har intet at gøre med det udpegede nævns glimrende kvalifikationer.

Statens Museumsnævns opgaver overgår til styrelsen: Indstilling af museer til statsanerkendelse, kvalitetsvurdering, fordele tilskud og yde støtte, koordinere og rådgive museerne eller sammenfattende: "Driften" bortset fra de lokale tilskudsydere af det danske statsanerkendte museumsvesen (den nye lovs Kapitel 6). De hidtidige rådighedssummer overgår som én sum til styrelsen, der specifikt også får udviklingstiltag på dagsordenen. Museumstjenesten og Museumshøjskolen fortsætter.

Rigsantikvarstillingen nedlægges. Dermed er der heller ingen grund til at rådgive Rigsantikvaren, hvorfor Det Arkæologiske Nævn også nedlægges. Det Arkæologiske Nævn som et lovfæstet kollegialt organ bortfalder til fordel for et ikke-lovfæstet rådgivningsorgan; men det vender vi tilbage til senere. Når Rigsantikvaren dømmes ude, så må Rigsantikvarens Arkæologiske Sekretariat nødvendigvis også transmogriffes eller sagt mere poetisk: Navnet forgår, men arbejdsopgaverne består; ja, de udbygges som resultat af omlægningerne i lovens kapitel 8 med de udvidede pligter og rettigheder for lokalmuseerne i forhold til den fysiske planlægning samt det nye skadevolderprincip, hvilket kræver koordinering på landsplan (note 1).

I forbindelse med styrelsens opgaver vil jeg nævne et hjørne, hvor de arkæologiske museer kan komme i klemme. Dansk Kulturhistorisk Centralregister har hidtil udfyldt en centralmuseumsfunktion med opsamling af viden om og konkret brug af elektronisk opmåling. Nu har de berømte centralmuseumsfunktioner på Nationalmuseet som regel kun været båret frem som skueret ved festlige lejligheder, for senere i kulissen at blive skåret ned eller sparet bort (jævnfør Nationalmuseets Naturvidenskabelige Undersøgelser og ¹⁴C-Laboratoriet). Min institution har helt konkret gjort brug af Dansk Kulturhistorisk Centralregisters ekspertise vedrørende elektronisk opmåling med GPS, og hvis museumsstyrelsen ikke kan rumme en praksis på området, er der et problem. Hvem skal vi så rådspørge?

Rammer

Nu har vi set på indhold, hvilket kan være meget godt, men formen! Rammerne! Praksis er prøvestenen for intentionerne. På Statens Museumsnævns årsmøde den 28.-29. maj 2001 var det et klart ønske fra alle museumskategorierne at få en *faglig* styrelse. Kulturministeriets repræsentant svor højtideligt med hånden på Karnovs Lovsamling, at der vil blive tale om en faglig styrelse. I bemærkningerne til lovforslaget hedder det, at styrelsen skal administrere ud fra en faglig kompetence. "Der vil blive tale om et organ, der bemandes med både administrativt personale og med museumsfagligt personale, der dækker alle tre museumskategorier (kunst, kultur og natur) med henblik på, at der kan ydes faglig rådgivning vedrørende hele museumsvesenet." Skræks scenariet for lokalmuseerne er DJØFernes indtogsmarch (DJØF = Dansk Jurist- og Økonom Forbund). Det vil kunne ødelægge enhver styrelse - så er der ikke sagt for meget. Tilliden vil forsvinde, og i de første år - indtil der er opnået en dialogbaseret praksis - er *tillid* omdrejningspunktet. Jeg har fuld tillid til, at fornuftige mennesker også vil få noget fornuftigt ud af en museumsstyrelse; men selvfølgelig må det utænkelige nævnes: Hvis lokalmuseerne bliver mødt med centraladministrativ arrogance, så er styrelsen tabt på gulvet.

Desværre aner vi ikke i skrivende stund, hvem der bliver direktør for styrelsen. For et er sikkert: Selvfølgelig skal der først være en direktør. Hun eller han modellerer så profilen for styrelsen. Mange kendte ansigter i Rigsantikvarens Arkæologiske Sekretariat og Statens Museumsnævns sekretariat vil følge over i styrelsen ligesom personale i Dansk Kulturhistorisk Centralregister og Kunst Indeks Danmark. Og det er både en trøst og forhåbentlig en garant for faglig kompetence. Direktøren bliver omdrejningspersonen. Det er dog besynderligt, at vi hér i skrivende stund medio august, blot 4 måneder før lovens ikrafttræden, ikke kender direktøren - eller har set stillingsopslaget (note 2).

I forbindelse med behandling af lovforslaget i foråret 2001 blev der stillet krav om en udviklingschef. Det er også derfor, at bemærkningerne til lovforslaget beskriver styrelsen blandt andet som: "Igangsætning af centrale og overordnede *udviklingstiltag* med henblik på at realisere politiske målsætninger på museums- og kulturområdet generelt..." (min fremhævning). Hvem skal være udviklingschef? Der er afsat 3 mill. til etablering af styrelsen, og som Margrethe Auken udtrykte det: Det er en fornæret lov. Når direktøren og udviklingschefen har fået løn, må resten nøjes med periodisk vederlag og kuglerammer - kunne jeg frygte. Hvad med husleje og varme til vinter? Hvor skal de bo? I centralmagts autoritative gemakker? Der er næppe plads. Måske i Ørestaden, det er jo et populært sted for statslige foretagender.

"Gode råd"

Hvordan vil man sikre, at dialogen mellem den brogede danske museumsverden og museumsstyrelsen udvikles og fortsættes? Under styrelsen, i følge bemærkningerne p. 17, vil der blive etableret fagspecifikke råd. Det vil sige 4 faglige råd, et kunsthistorisk, et naturhistorisk og to kulturhistoriske - ét der vedrører det arkæologiske område og tænkes som en fortsættelse af Det Arkæologiske Nævn, og ét der vedrører nyere tid; samt et fællesråd til de overordnede faglige og politiske spørgsmål. Jeg må nøjes med at konstatere, at sådan er det foreslået, men ikke lovfæstet; at det er råd og sikkert "gode råd", men rådgivende (note 3). Lad ikke mine positive forhåbninger blive gjort til skamme af magts selvopfattelse (Bateson 1973). Hvorfor fællesrådet f.eks. ikke kunne være lovfæstet, hvis alle har rent mel i posen, forstår jeg dog ikke.

Påklædning

Jeg går selvfølgelig positivt ind for, at rådene bliver velfungerende og dialogskabende med styrelsen. Hvem skal så sidde i rådene, og hvad vil det kræve af museumsorganisationerne? Problemet berøres i bemærkningerne til lovforslaget: "Det er ministeriets opfattelse, at det vil skabe større klarhed, hvis man på den ene side har de faglige foreninger, der formulerer interesseorganisationernes synspunkter, og på den anden side har en museumsstyrelse...". Bemærkningen skal ses i forlængelse af afskaffelse af de kollegiale organer. Er museumsverdenen klædt på til det? Og det skal ikke være dansesko men arbejdstøj! Dansk Kulturhistorisk Museumsforening (DKM), Foreningen af Danske Kunstmuseer og Foreningen af Danske Naturhistoriske Museer skal hurtigst muligt og i langt højere grad rette organisationerne ind mod at blive fagpolitiske interesseorganisationer i stedet for som hidtil at være museumsfaglige og selskabelige foreninger - ikke for at forklejne det selskabelige, som jeg holder meget af. Tager vi udgangspunkt i DKM, er det væsentligt, at foreningen ikke splittes (i lokalmuseer og specialmuseer f.eks.), at den får et professionelt sekretariat, og at den får en organisation, der kan tage fagpolitiske beslutninger - og markerer disse over for offentligheden og styrelsen. Desuden må de tider være forbi, hvor kunst- og kulturhistoriske museer gerne går i struben på hinanden for underholdningsværdiens skyld.

Morale

Jeg vil afslutte med en bemærkning, der har en positiv morale. Da administrationen af den daværende § 26 igen blev ført ind under kulturministeriet med loven fra 1984, blev der opbygget en central administration i form af Rigsantikvarens Arkæologiske Sekretariat. Med tilbageholdt åndedræt var vi mange, der afventede en ny centralistisk bølge skylle ind over lokalmuseerne. Men se; vore bange anelser blev gjort så grundigt til skamme, at vi den 31.12. 2001 må knibe en tåre, når nøglen i princippet drejes om for et godt samarbejde gennem mange år (- og det skulle komme fra mig)! Jeg håber det må forløbe ligedan med museumsstyrelsen.

- Og husk lige: Rigtige genstande skal ses på museerne!

Noter

1) Eller som det almindeligvis hedder: "Vi (= centralforvaltningen) må have ensartet forvaltning på landsplan", hvilket altid har undret mig som arkæolog, idet kildematerialet ikke opfører sig ensartet på landsplan. Men det er selvfølgelig bare ærgerligt for kildematerialet.

2) Stillingen blev slået op den 22. oktober med ansøgningsfrist 14. november, "... og da Kulturministeriet ønsker at inddrage den kommende direktør i organiseringen, søges stillingen besat snarest muligt". Som det hedder.

3) Til oplysning har Det Arkæologiske Nævn ligeledes været rådgivende, men Rigsantikvaren har altid fulgt Det Arkæologiske Nævns indstillinger.

Hjælpemidler

Betænkning 727 (afgivet af Udvalget vedrørende revision af museumsloven, København 1975). Grundlaget for Lov nr. 304 af 10. juni 1976.

Bateson, G.: Steps to an Ecology of Mind. Paladin. St. Albans 1973.

Dostojevskij, Fjodor: Minder fra Dødens hus. Oversat af Georg Sarauw. Hasselbalchs Forlag 1964.

Disney, W/Carl Barks: Lost in the Andes [De firkantede æg; 11-15, 1963] Four Color Comics 223, 1948. Om udskillelse fra samlinger.

Disney, W/Carl Barks: The Golden Helmet [Den gyldne hjelm, 1951] Four Color Comics 408, 1952. Om brug og misbrug af museumsgenstande.

Johansen, Erik: Museumsloven og det antikvariske arbejde. Danske Museer, Nr. 3, 2001.

Krystalkugle venligst udlånt af spåkonen Corintha, Kløvermarken, Amager.

Kulturministeriets bekendtgørelse nr. 584 af 31 august 1989.

Museumsloven: Lov nr. 473 af 7. juni 2001.

Kulturministeriets hjemmeside